

Kulturarv Vikingstad

Medlemstidning för Vikingstad Hembygdsförening Nr 4 2001

Ordföranden har ordet:

Som den uppmärksamme läsaren redan har upptäckt så har vår medlemstidning bytt namn från Hembygdsbladet till "Kulturarv Vikingstad". Vi tycker att detta namn bättre speglar vad som föreskrivs i våra stadgar.

I första paragrafen står bl a följande:

"Föreningens ändamål är att värna om och vårda hembygdens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer."

Föreningen vill nå detta syfte bl a genom

- att befrämja kunskapen om och känslan för hembygden och dess ur historisk och kulturell synpunkt värdefulla traditioner.
- att aktivt medverka till vård och bevarande av dess natur och kultur, landskapsmiljö och fornminnen samt vid samhälls- och miljöplanering
- att dokumentera intressanta föremål, handlingar och skeenden med anknytning till bygden i nutid och i gången tid.
- att samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer inom verksamhetsområdet samt stimulera till initiativ som gagnar bygden och dess utveckling.

- att organisera studiecirkel, kurser, utflykter och annat som kan öka kunskap om bygden, dess natur och historia.

Som synes en ambitiös målsättning. Ett led i detta arbete är denna lilla skrift som Du just nu håller i handen.

Styrelsens målsättning är att så många som möjligt ska kunna ta del av de samlingar och kunskaper som finns i föreningen.

Ett resultat av detta är vårt öppethållande av hembygdsgården på lördagar under sommaren. Glädjande nog har vi i år kunnat konstatera ett ökat antal besök jämfört med förra året.

Ett annat resultat är att mycket av den samlade kunskapen om Vikingstad, som alla är hjärtligt välkomna att ta del av på hembygdsgården, nu också finns tillgängligt på Internet.

Det är ju inte alltid som hembygdsgårdens öppettider passar och då kan ju Internet vara ett alternativ.

Har Du inte möjlighet att komma till hembygdsgården så kan Du ända ta del av berättelser, fotografier mm på Internetadressen:

<http://hem.passagen.se/vikingstadhbf>

Vår målsättning är att kunna presentera varje gård, torp och hus samt vilka som har bott där och när de bodde där. Vi försöker också göra en sammanställning över företag, affärer, föreningar mm i Vikingstad från förr i tiden.

Detta är ett mycket omfattande arbete som vi kommer att arbeta med under många år framöver. Men Du kan alltså följa arbetet på Internet eller i hembygdsgårdens forskarstuga (det lilla gröna huset bakom mangårdsbyggnaden.)

Föreningen har även en ny och förhoppningsvis enklare email-adress:

vikingstadhbf@passagen.se

Givetvis är Du som alltid välkommen att kontakta oss på de gamla vanliga kontaktvägarna, brev eller telefon. Se adresslistan i nr 2 där årets styrelse presenterades.

Kent Sigedal

Den i förra numret utlovade rapporten från utflykten till Ljungs slott och Flistad Brunn presenteras härmed.

Lördagen den 12 maj var hembygdsgårdsföreningen på vårutflykt. Vi var 24 personer som åkte till Ljungs slott och sen till Flistad Brunn.

Vid Ljungs slott berättade en guide slottets historia och vi fick gå runt i slottet. Sedan gick färden till Flistad brunn där vi drack vårt medhavda kaffe i trädgården och sen fick vi information om brunnen.

Ljungs slott

Slottet ligger vackert i en grönskande park mellan Göta kanal och Motala Ström. Tre alléer ledar fram till slottet. Slottet eller säteriet som man också säger, har anor från 1600-talets mitt. Sätessgården låg ursprungligen vid Ljungs kyrka.

Ett nytt herresäte uppfördes nordväst därom mellan 1774 och 1795.

Byggherre var en av 1700-talets mest inflytelserika personer, fältmarskalken och riksrådet Fredrik Axel von Fersen d.ä.

Uppdraget att rita slottsanläggningen gick till Jean Eric Rehn.

Då den nya bostaden togs i besittning flyttades den gamla mangårdsbyggnaden till Medevi, där den än i dag går under benämningen Ljungbyggnaden.

Slottet är uppfört i tre våningar och har två flygelbyggnader. I anslutning till slottet finns ett antal ekonomibygnader från samma period.

En engelsk park anlades omkring 1800. Ett stort trädbestånd finns än idag kring slottet.

Säteriets mest kände ägare är familjen von Fersen. Familjen förvärvade gården 1730 och 1747 gjordes Ljung till fidekomiss. Då byggherre Axel von Fersen d.ä. avled år 1784 ärvdes Ljung av äldste sonen Hans Axel von Fersen d.y.

Han är framför allt känd för sin nära förbindelse med kungafamiljen under franska revolutionen och för sin förtroliga vänskap med drottningen Marie-Antoinette

År 1939 avflyttade den siste ägaren som bebodde slottet. Sedan dess har det stått tomt, men mycket finns bevarat från byggnadstiden såsom snickeriarbeten, dekorativa utsmyckningar, dörröverstycken och kakelugnar. Sedan 1985 är slottet Q-märkt.

Ljungs slotts bevarande (L.S.B) är en intresseförening som bildades 1996. Genom olika aktiviteter söker föreningen sprida kännedom om slottet och dess historia och värna om den unika kulturmiljön. Sedan 1998 anordnas guidade

visningar av slottet. Dessutom anordnar föreningen utställningar och föreläsningar kring olika teman med anknytning till bygden, slottet och dess historia.

Ingrid Nilseryd

Flistad Brunn

Under medeltiden förekom så kallade Hingstskeden, med hingsthetsningar och andra tävlingar, företrädesvis till häst. Kappritter hölls vid jul och nyår och gick över tillfrusna kärrmarker till offerkällan vid Flistad brunn. Den som kom först fick skumma gräddan av vattnet och belönades med god årslycka, nya kläder, en skäppa utsäde eller kanske den sistkomne ryttarens häst.

1379 finns Flistad brunn omnämnt i skrift då Kristina Nilsdotter, änka efter riddaren Jöns Jerne sålde en attung jord som medgift och till underhåll av Vreta kloster för en fattig flicka som en nunna uppfostrat. I urkunden finns ett förbehåll att marken kunde återlösas för 60 mark vilket sannolikt också blev gjort.

Under midsommarnatten samlades den vidskepliga allmogen i mängd, även från avlägsna byar, för att bada och dricka och därigenom fördriva sina krämpor.

Källan var i princip ett sumphål fram till 1723 då prosten Andreas Dureaus lät rensa källan och sätta ner ett källkar för att pröva vattnet som var *mineraliskt och hälsosamt med en vacker hinna över*.

Prosten provade vattnet på en av sina torpare som var sjuk *då maten går osmält bort, dock utan blod* och då mannen *blev hulpen* ville många pröva kuren för allehanda krämpor. Landshövding Ehrencrona lät 1829 prästerna läsa upp *en allvarsam*

befallning till Ljungs socknemän att köra var sin stock till brunnen samt till Flistad socknemän att dit föra var sitt bräde för att bygga ett källhus.

Källan fördjupades också till tio alnar och *bottensanden var fin och vit och så flödande av balsam att den skalv som gelé.*

Läkaren Kristian Henrik Hjärne, bror eller son till mera kända Urban Hjärne, konstaterade att det var BALSAM SULPHURIS, källan är alltså en surbrunn.

Prosten Dureaus skrev en bön som började: *O Du Nådefulle Gud, som låter källor uppbrista i dalenom, och denna orten, med en Wälsignad helsobrunn, jämväl benådat haver.*

Källan har senare undersökts och vattnet jämförts med Loka hälsobrunn i Örebro län där kung Adolf Fredriks migrän lindrades. Kungen sökte bot vid flera brunnar och 1761 besökte kungafamiljen Flistad brunn varvid prins Gustavs namnsdag firades den 6 juni

Brunnen användes som hälsobrunn fram till ungefär 1900 och därefter har societetssalongen fram till 1933 använts för danser med många episoder beskrivna i protokoll hos Gullbergs häradsrätt. Därefter har salongen använts som magasin, för kycklinguppfödning, biograf och fritidsgård.

Brunnshotellet var bebott fram till 1976 då den timrade matsalen tvärs över gården tyvärr revs och ersattes av en modern villa

Rolf Eriksson